

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידו שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחסידי זיסר

בש"ד, ז' שבט תשס"ו פסחים י"ט-כ"ה גליון מס' 350

- ◆ תרופות בפסח
- ◆ תרופה אינה "אוכל"
- ◆ מסחר בנבלות ובטרפות
- ◆ ההבדל בין שקצים לנבלות

השבוע בגליון

◆ מדוע "חומצת לימון" אינה כשרה לפסח?

- ◆ החרב השמורה ללא מגע יד אדם
- ◆ האם "מכירת חמץ" מבטלת את "ביטול חמץ"
- ◆ מדוע יש צורך גם לבטל את החמץ וגם למכרו?
- ◆ מה יעשו הרבנים?

דבר העיון

תודה, אבא!

אבא שלי הבטיח לי, שאם אלמד טוב, הוא יקח אותי לכינוס הגדול בבנייני האומה. אני קיימתי את חלקי, והוא קיים את חלקו. אפילו שאני ילד בן תשע (לפני שבועיים היה לי יום הולדת), אני כבר מבין שיש דברים שאני עדיין לא יכול להבין. לכן אני חושב, שכאשר אחיה גדול, אנתח באופן בוגר את הרשמים שנקלטו בנפשי הצעירה. אבל אני חושב, שאפילו כעת בעודני ילד צעיר, חלק מהדברים שראיתי וחוויתי אני מצליח להבין ולקלוט, איזו זכות גדולה היתה לי, או יותר נכון, איזו זכות גדולה היא, שיש לי אבא שמבין את הזכות הגדולה. עכשיו חזרנו מבנייני האומה. אני לא מצליח להרדם. אבא אומר שזה טבעי, ואמא אומרת שהיא תכין לי כוס שוקו חם. אבל כבר חם לי בלב, בכל הגוף. פעם סיפרו לי, שכשהי"חזון איש" זצ"ל היה יושב בבית הכנסת ולומד, כל הילדים הלכו בשקט על בהונות רגליהם. היום ראיתי את גדולי הדור נכנסים לאולם, והבתי את הסיפור. אבא הרים אותי גבוה גבוה (כי האיש שלפני עמד על הכסא שלו), וממרומי זרועותיו החזקות הבטתי סביב סביב. אותו רגע הבטחתי לעצמי לנצור את הזכרון הזה לעד. ים של אנשים עמדו סביבם בהתרגשות, ועיני כולם מופנות קדימה! אחרי שכולם התיישבו אמרתי לאבא שלי (הוא לא כל כך שמע אותי, כי היה עסוק בניגוב דמעותיו), שעכשיו אני מבין למה זה נקרא "מעמד כבוד התורה", כי במעמד הזה מכבדים את מי שלומד את התורה הקדושה! נכון? אין פשוט מזה, אבל, יש דברים שידעו, ויש דברים שמרגישים. עכשיו אני מרגיש. אחר כך אבא ביקש מהאיש שלפנינו שיוריד בבקשה את הכובע הגדול שלו. הוא הסתובב אחורה, ראה אותי שקוע בתוך הכסא האדום הגדול הזה (האמת, לא הסתדרתי איתו כל כך), חייך, והניח את כובעו על ברכיו. באמת

דף יד/ב חרב הרי הוא כחלל

החרב השמורה ללא מגע יד אדם

לומדי הדף היומי שקועים ראשם ורובם בהלכות טומאה, הנידונות בהרחבה בסוגיית רבי חנינא סגן הכהנים, אשר ניטעה בתחילת מסכת פסחים, על ידי רבינא ורב אשי מסדרי התלמוד הבבלי. לרגל סוגיות אלו, נקדיש את מאמרנו זה לבחינת אחד הנידונים המרתקים בדיני טומאה, שבמרכזו חידוש נשגב ונורא של הרש"ש. נפתח בגמרתנו.

כידוע, קיימות דרגות אחדות בטומאה, לא כל הטומאות שוות בדרגתן. אדם מת מוגדר "אבי אבות הטומאה". הנוגע בו מוגדר "אב הטומאה" ואינו נטהר אלא לאחר שהזו עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי. אחר כך עליו לטבול במקווה טהרה. הנוגע ב"אב הטומאה" הרי הוא "ראשון לטומאה" נרשאי לטבול לטהרתו באותו יום ונטהר עם ערב ובעודו טמא אינו מטמא אדם הנוגע בו אלא אוכלים ומשקים. אוכלים ומשקים כי נגעו ב"ראשון לטומאה" הרי הם "שני לטומאה", ואילו דרגות הטומאה שאחריהן, "שלישי לטומאה" ו"רביעי לטומאה", אינן נוהגות במאכלי חולין, אלא בתרומה ובקדשי המקדש בהם נוהג "שלישי לטומאה" ובקרבתות, בהם נוהגת דרגת "רביעי לטומאה".

דינם של כלי מתכות: מעמד מיוחד הקנתה התורה לחרב ולכל כלי מתכת נלדעת ראשונים אחדים, כל כלי הראוי לקבלת טומאה, למעט כלי חרס: כלי מתכת הנוגע במת, אינו נטמא בדרגה הפחותה הימנו; "אב הטומאה", אלא הוא עצמו הופך ל"אבי אבות הטומאה" כמת עצמו! כמו כן, כלי מתכת הנוגע ב"אב הטומאה" הופך בעצמו ל"אב הטומאה" (ראה רמב"ם ה"ל טומאת מת פ"ה ה"ל ב' וכן דעת רוב רובם של הראשונים, ועיי' ר"ש אהלות פ"א משנה א').

כאשר נתבונן בדברים נמצא, כי מי שבביתו כלי מתכת טמא, זקוק לשמור עליו מכל משמר, לבל יגע בו איש, ואף בעת הטבלתו לטהרה אסור לו ליגוע בו! הלמאי?

הבה נתמקד לצורך הדוגמא בחרב שנגעה במת, והפכה ל"אבי אבות הטומאה". הנה, מוטלת החרב על מקומה, נניח ארבעה ימים אחר שנטמאה. בעליה ממתין בדריכות שיחלפו שבעת הימים הנדרשים, עד שניתן יהיה לטהרה. כעת, נכנס אל הבית אדם טהור ונוגע בחרב! מה דינו? הוא הפך ל"אב הטומאה", ומעתה עליו לספור שבעה ימים לטהרתו, להזות מי פרה אדומה ולטבול ביום השביעי. ברם, שימו לב! הוא גם גרם לכך שאי אפשר לטבול את החרב בעוד שלשה ימים, אלא יש למנות לה שוב שבעה ימים, שכן, בעת נגיעתו בחרב הוא נטמא ובאותה נגיעה הוא מעביר את טומאתו החדשה אל החרב... מדוע תהא היא שונה מחרב טהורה שנגע בה "אב הטומאה"?

אכן, השיטה הרווחת היא, כי יש לשמור על החרב, לבל יגע בה איש, ואף בעת הטבלתה, על המטבילה לאחוז בה באמצעות דבר שיחצוץ בינו לבניה, שאם יגע בחרב עצמה, נמצא הוא טמא ומיד מטמא את החרב שנית.

עתה נתוודע לחידושו הנשגב של הרש"ש.

הרש"ש טוען, כי לכשנגע אדם בחרב זו, הוא מקבל את מעמדה כאילו הוא עצמו החרב. מאי משמע? אם החרב בה נגע נטמאה ארבעה ימים לפני כן, אין הוא צריך למנות

עילוי נשמת

הר"ר **אברהם אריה לייב הפטקה** ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע ו' שבט תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **צבי זליכוב** ז"ל
ב"ר חיים הכהן ז"ל
נלב"ע ז' שבט תשכ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידו הר"ר חיים זליכוב ומשפ' והר"ר אריאל זליכוב ומשפ' שיחיו-ת"א

עילוי נשמת

הר"ר **אהרון שורץ** ז"ל
בן ר' יצחק ז"ל
נלב"ע ח' שבט תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידו הר"ר אורי שורץ ומשפ' שיחיו - ת"א

שבעה ימים לטומאתו, אלא גם הוא כמי שנטמא לפני ארבעה ימים. אלמלא חידוש זה היינו אומרים, כי מן הרגע בו נגע בחרב, עליו למנות שבעה ימים; ביום השלישי יהא זכאי להזאה ראשונה ממי אפר פרה אדומה וביום השביעי להזאה נוספת. ברם, לפי חידושו של הרש"ש, הוא מדלג על ארבעה ימים, לפי שדינו כדון החרב... חידושו לא התקבל על דעת יתר האחרונים (עיי' "מקדש דוד" סי' מ"ט אות ו', ועיי' שמאידך כתב הוכחה לחידוש הרש"ש, ועיי' "קהילות יעקב" טהרות סי' י"ח שדן בנושא ודחה הוכחתו), אשר הוכיחו מן הגמרא שלא כדבריו, אך טעמו הנפלא של חידושו מרווה את בתי המדרשות זה שנים רבות (עיי' בספר "טעם ודעת" להגרי" פשהוף שליט"א על הרמב"ם שם בביאורי הלכה ד"ה "כלים").

האם "מכירת חמץ" מבטלת את "ביטול חמץ"

דף כ"א/א כל שעה שמותר לאכול מותר למכור מנהג העולם, שימים אחדים לפני פסח מעניקים לרב כתב הרשאה למכור את החמץ לנכרי, ובבוקר ערב פסח, אחר שריפת החמץ, עומדים ומבטלים את החמץ, לאמר: "אני מבטל את החמץ שברשותי, הוא חשוב בעיני כעפר הארץ, ואני מפקיר אותו" [לאור מחלוקת ראשונים, אם ביטול חמץ הוא ביטול ממחשבה או הפקר, אנו נוהגים כשתי השיטות].

הרב מוכר את החמץ שבעליו אינו מחשיב...: שימו לב לתוצאה המתקבלת. בעל החמץ עומד בערב פסח, מתרכז במחשבתו ומחליט: "אני לא מחשיב את החמץ שלי, לדידי הרי הוא כעפר הארץ, אין לו כל משמעות כלפי. אני מפקיר אותו". שעות ספורות אחר כך ניצב הרב ומוכר לנכרי את החמץ של כל בני השכונה שהסמיכוהו למכור את החמץ... אותו חמץ שאיש אינו מחשיב יותר מעפר הארץ, התעורר מעפרו והפך לחמץ שמחשיבים אותו מאד, עד שהרב מוכר אותו לנכרי. היתכן?!

מדוע יש צורך גם לבטל את החמץ וגם למכרו? ובכן, בטרם נענה על שאלה זו, הבה נהרהר; האם אי פעם הקדשנו מחשבה לשם מה נדרשות שתי פעולות אלו, מדוע אין די באחת מהן?! אם מכרנו את החמץ לנכרי, הרי אינו שלנו ולשם מה לבטלו ולהפקירו? ואם בביטול החמץ די כדי להסיר איסור חמץ, לשם מה למכור אותו לנכרי?!

הבה נעשה סדר בדברים. אכן, כדי להסיר את איסור חמץ מן התורה, די באחת מן הפעולות הללו, או ביטול חמץ, או מכירת החמץ. חכמינו זכרונם לברכה קבעו, כי בערב פסח יש לבטל את החמץ, כדי שיהודי שיש ברשותו חמץ ולא מצאו בבדיקה, לא יעבור על איסור תורה (לעיל רב עיי"ש).

מדוע תקנו חכמים לבטל את החמץ ולא תקנו למכור את החמץ? מפני שהם ביקשו להעניק לכל יהודי אפשרות להמנע מאיסור תורה בכל מצב שהוא, אף אם הוא שוהה בדד, ללא נכרי שאפשר למכור לו את החמץ, או ללא ידיעה בדרכי הקניינים, כיצד מוכרים, הרי הוא מבטל את החמץ ומסיר מעליו איסור תורה. ברם, חכמים הביעו את אי שביעות רצונם מאדם המותר בביתו חמץ שביטלו, שהרי הורו כי בערב פסח יש לבדוק את החמץ ולבערו, מדוע אין די בביטול? מפני שיש לחשוש שמא לא ביטל אדם זה את החמץ בלב שלם! [וכן משום חשש שיבוא לאכול את החמץ. עיי' תוס' ב"א ד"ה "אור" ובראשונים שם, ובי"מ שנה ברוחה" סי' תל"א ס"ק ב'].

זאת הסיבה, שבמהלך השנים השתרש מנהג מכירת חמץ, כדי להסיר ספיקות וחששות. דורות על דורות נהגו אבותינו למכור את החמץ לגוי, ואחר כך עמדו וביטלו את החמץ הנותר. מאי משמע נותר? לנכרי מכרו חמץ מוגדר, כגון, סוחרים המוכרים את החמץ שבמפעלם, אך את פיסות החמץ הקטנות הפזורות אי שם - ביטלו. בתקופתנו התהפכו היוצרות. את ביטול החמץ אנו עושים בבוקר ערב הפסח ואחר כך, סמוך לשעה החמישית בה נאסר החמץ בהנאה, הרב, אותו הסמכנו למכור את כל החמץ שלנו, מוכר אותו לנכרי.

עתה, קמה שאלתנו מתחילת המאמר וגם ניצבה, הרי בעצם העובדה שהרב מוכר את החמץ שביטלנו, הוא מבטל את הביטול?! דומה, כי שאלה חמורה מסוג זה, ראוייה היתה לעלות על שולחנם של גדולי הפוסקים, ואכן הם דנו בה בכובד ראש. תשובות אחדות קיימות בדבר, ואנו נתמקד בתשובתו של הגאון רבי יוסף כהן זצ"ל ("מקראי קדש" שם עמ' ר"ז ב"הררי קודש"), המתייחסת למכירת חמץ הנהוגה בימינו, כאשר כל אדם ממנה את הרב ומסמיך אותו למכור עבורו את החמץ. הגר"י כהן זצ"ל טוען, כי מאחר שמנהגו למכור את החמץ באמצעות הרבנים, נפתרה הבעיה מאלוהי, שכן, את כתב ההרשאה אנו מגישים לרב זמן רב לפני ביטול החמץ. אמת, החמץ שלנו נמכר על ידי הרב לאחר שאנו כבר ביטלנו את החמץ, ברם, הרב הוא שמתעסק איתו, אנו כבר איננו חושבים עליו ואיננו זוכרים אותו, מבחינתנו הוא בטל כעפרא דארעא... מה יעשו הרבנים? פתרנו, איפוא, את בעייתנו, אך מה יעשה הרב דנן?! הוא הרי מוכר את החמץ של עצמו זמן רב אחרי שביטלו... אכן, לאור הדברים האמורים, על הרבנים לבטל את חמצם אחרי מעשה המכירה! (עיי' שו"ת "מנחת יצחק" ח"ח סי' מ"א). [נקטנו בדברינו, כי מכירת החמץ מועילה מן התורה. כן דעת רוב הפוסקים, אך בעל "תבואות שור" סובר, כי אין המכירה מועילה מן התורה, ורק בצירוף ביטול החמץ מועילה המכירה על חמץ שאינו חייב לבער, ולדברי הנידון הנ"ל משתנה. עיי' "מקראי קודש" שם, וראה מה שציין בעניין זה ב"פסקי תשובות" סי' תמ"ח אות ז'].

נחמד מצידו. אני לא מתבייש לספר לכם, שלא את כל הנאומים הבנתי. גם בכתה אני צריך להתרכז כדי להבין את המלמד, וכאן, כזו המולה, רמקולים, פנסים, סרטים ואנשי ביטחון, מסכים ענקיים מכל הכיוונים, מקהלה חסידית עם נגנים רוסים. אבל אפילו שלא הבנתי את כל הנאומים, התרגשתי מאד. אתם יודעים למה?

ראיתי על הבהמה אנשים שכל החיים שלהם עושים דבר אחד - לומדים תורה. זה הכל. כי זה - הכל. לכן הם נקראים "גדולי הדור", האנשים הכי גדולים שיש בדור שלנו (אני גם רוצה להיות "גדול הדור" כשאהיה גדול). אני ילד שאוהב לשאול שאלות, בעיקר את אבא שלי, כי תמיד יש לו תשובה. באמצע אחד הנאומים דפקתי לו על הרגל, אבל הוא סימן לי בידו יעוד מעט', כי הוא האזין בקשב. אני לא התאפקתי, "אבא, אני חייב, רק רגע, אבא". הוא התרצה. שאלתי אותו: "אבא, אני לא מבין. למה הם היו צריכים לבוא לפה ולשבת שעתיים? רובם זקנים שטורחים קשה כדי לנסוע, לעלות, ללכת ולהגיע לבנייני האומה. מדוע הם טורחים כל כך?!"

אבא שמע את השאלה, אמר לי שאני ילד חכם והסביר לי, שדווקא בגלל שכל החיים שלהם הם לומדים תורה, הם רצו לבוא ולהסביר לכל האנשים שיושבים כאן, ולעוד הרבה אנשים בכל העולם, שהנה, אנחנו רוצים לומר לכם, שיהודי צריך לדעת, כי אין דבר חשוב יותר מן התורה. ומי שלומד תורה, גם צריך לדעת ללמוד את התורה כדי שהיא תלמד אותו איך להתנהג. לכן, גדולי הדור החליטו, שהאנשים שלא מצליחים ללמוד כל היום תורה, והם לומדים "דף יומי", צריכים אחרי הלימוד של "הדף היומי" להוסיף וללמוד עוד שתי הלכות כל יום. כדי שידעו איך יהודי צריך להתנהג.

יותר לא שאלתי את אבא שאלות, כי הוא רצה להקשיב.

עכשיו כבר אחד בלילה. כל מי שהשתתף בכינוס קיבל מתנה חוברת של "מאורות ההלכה" על הלכות פסחים. החוברת עומדת ליד המיטה שלי, וכמעט מדברת אלי - "חמודי, זה גם בשבילך". אני קם בשקט מהמיטה, אבא עוד ער, שותה קפה במטבח, גם הוא מהרהר וחושב על הערב. - **"אבא,** כולם צריכים ללמוד הלכה, נכון?!" - **"נכון"** - **"כולם?"** - **"כולם"** - **"אז גם אנחנו נלמד יחד, כל המשפחה בסעודת השבת, הלכות של פסח המתקרב ובא?"**

אבא הניח את כוס הקפה, הושיט את שתי ידיו, קירב את ראשו אל ראשי והעניק לי נשיקה על המצח. **שבועיים** אחרי הכנס. בליל שבת כבר למדנו את ההלכה השביעית ואחר כך אבא אמר, שהוא חשב שאם הוא לוקח אותי לכנס הוא עושה לי טובה. היום הוא כבר מבין שהוא עשה טובה לעצמו...

(עכשיו שאני רואה את הדברים כתובים, אני מתרגש מאד. זו פעם ראשונה שנותנים לילד לכתוב את "דבר העורך". תודה תודה שקראתם את מה שהיה לי לספר לכם. דרך אגב, אני חושב שעוד אפשר להשיג את החוברות של "מאורות ההלכה". אם לא תצליחו, אני אסדר לכם. מבטיח.)

המעגל לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדרך היומית, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 93-67-570-03 mendelson@meorot.co.il

..... בברכת התורה העורך

מענה לשון

דף כ"ב/ב את ה' אלהיך תירא - לרבות תלמידי חכמים

"אתים" - לרבות

נאמר בסוגייתנו, כי נחלקו תנאים, אם דורשים את המילה "אתי". מי שדורש "את",

דף כא/ב חרכו קודם זמנו מותר בהנאה אפילו לאחר זמנו
מדוע "חומצת לימון" אינה כשרה לפסח?

בערב פסח לפני עשרים ושמונה שנים, נדרש הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל (שו"ת "מנחת יצחק ח"ז סי' כ"ז) לכתוב תשובה מיוחדת, בה נימק, מדוע "חומצת לימון" אסורה בפסח. על הנידון שהתעורר בנושא, ועל נטילת תרופות שיש בהם חמץ - במאמר שלפנינו.

בגמרתנו אנו למדים, כי חמץ שנפסל מאכילה לפני זמן איסור חמץ, פוקע ממנו שם "חמץ", ואיסור חמץ אינו חל עליו. בעלי התוספות וראשונים נוספים מבהירים, כי אין די בכך שהחמץ לא יהא ראוי לאכילת אדם, אלא כל עוד הוא ראוי לאכילת כלב, עדיין אסור הוא באיסור "חמץ" [מפני שהוא נכלל בהגדרת "שאור" שאסרה תורה - חמץ שאינו ראוי לאכילה, אך ראוי לשימוש כדי להחמיץ עיסות אחרות].

לאור דברי גמרתנו, החלו להתפרסם שמועות שונות, כי האיסור שהורו פוסקי זמנינו על שימוש במוצרים בהם מעורב מרכיב "חומצת לימון", אין לו כל בסיס. "חומצת הלימון" המשמשת כחומר טעם, מיוצרת מעמילן, שהוא אחד ממרכיבי החיטה. המערערים טענו, כי אמנם המוצר הסופי של "חומצת הלימון" ראוי למאכל, אך במהלך תהליך הפיכתו מעמילן ל"חומצת לימון" הוא אינו ראוי אפילו לאכילת כלב, ומכאן קצרה הדרך להתירו, לפי שמשוגייתנו עולה, כי מאכל אסור שפג ממנו שם "אוכל", אינו חוזר להיות אסור, ואם כן, לכאורה, אף כאשר מצליחים להשיבו למעמד "אוכל", אין סיבה שיאסר. לאור כלל זה יש להסיק, כי "חומצת הלימון" אינה מוגדרת כחמץ.

הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל השיב בארוכה, כי אין כל בסיס לטענה זו, והוא דוחה אותה בשלשה שלבים.

א. אי אפשר לקבוע באופן וודאי, כי אכן חומצת הלימון אינה ראוייה לאכילת כלב באמצע תהליך ייצורה.

ב. גם אם נניח, כי במהלך הייצור חומצת הלימון אינה ראוייה למאכל, עדיין אין בכך כל היתר. שכן, במקרה דנן, הפיכתו של העמילן לבלתי ראוי לאכילת כלב, היא חלק מתהליך ייצורו כראוי למאכל אדם, שהרי סופו להפוך לחומצת לימון המתבלת בטעמה מאכלים רבים, ומקרה שכזה אינו נכלל בדברי המשנה, שחמץ שנפסל מאכילת כלב, בטל ממנו איסור חמץ [עיי"ש ראיותיו לדף].

ג. זאת ועוד, הרא"ש פוסק, כי אפילו מאכל שבטל ממנו לחלוטין שם "אוכל" - מותר בהנאה בפסח, אך חכמים אסרו לאוכלו! הלמאי? מפני שכאשר אדם נוטלו ומבקש לאוכלו הרי הוא מחשיב את החמץ וגורם בכך שייחשב אוכל ["אחשביה"], לכל הפחות כלפיו, ועל ידי כך שב איסור החמץ ומתעורר [והפוסקים נקטו את דברי הרא"ש להלכה, עיי"ש שו"ע הרב או"ח סי' תמ"ב סעי' ל"ב, ו"משנה ברורה" שם, סי'ק מ"ג].

ומכאן לנושא התרופות בפסח. לכאורה, כשם שאסור לאכול חמץ שנפסל לאכילה, כך גם יאסר לאוכלו לשם רפואה.

תרופה אינה "אוכל": אולם, אחרונים רבים סוברים, כי בליעת תרופה שאינה ראוייה למאכל אדם מותרת לשם רפואה, שכן, דווקא אכילת החמץ כדבר מאכל מחשיבה אותו ומשיבה אותו למעמד "אוכל". שונה היא אכילת חמץ כתרופה, שהנוטלה אינו מתייחס אליה כאוכל, אינו מחשיבה כדבר מאכל, שהרי אף תרופות מרות ומאוסות בטעמן, נוטל אדם לצורך רפואתו ("כתב סופר" או"ח סי' קי"א, שו"ת "אגרות משה" ח"ב סי' צ"ב ועוד).

יש לציין, כי הפוסקים נוקטים, כי תרופה שעורב בה מרכיב חמץ כדי לגבש את מרכיביה, אך החמץ אינו מרפא, אינה נחשבת חמץ [עיי"ש שו"ת "לבושי מרדכי" או"ח סי' פ"ו, ובשו"ת "קנין תורה" ח"ד סי' מ"ד]. עם זאת, יש פוסקים שכתבו, כי לכתחילה ראוי להשיג תרופות שאין בהם תערובת חמץ כלל [עיי"ש שו"ת "קנין תורה" שם, שו"ת "ציץ אליעזר" ח"י סי' כ"ה פרק כ', וראה "פסקי תשובות" סי' תמ"ב אות ה' הערה 24 בטעם הדבר].

דף כג/א צידי חיה ועופות ודגים וכו'
מסחר בנבלות ובטרפות

בבתי המטבחים בהם נשחטות בהמות עבור יהודים, נותרות בהמות רבות טרפות ונבלות, שאינן כשרות לאכילה. הללו, אינן מושלכות כדומן על פני השדה, אלא נמכרות למגזר הלא יהודי, על ידי סוחרים ומשווקים העוסקים בכך. הלומד את גמרתנו, מוצא, לכאורה, כי העיסוק במסחר זה אינו פשוט כלל ועיקר, מפני שגמרתנו דורשת מן הפסוקים, כי אסור לסחור בשרצים טמאים, ובמשנה (שבועית פ"ז משנה ג') מבואר, כי דין זהה לנבלה וטרפה [נבלה - בהמה שמתה ללא שחיטה כדן. טרפה - בהמה שנשחטה כדן, אך נמצאה פגומה באיבריה]. מעתה יש לברר, האם עיסוק במסחר זה נחשב לעבירה. לשאלה זו נדרש רבינו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (שו"ת ח"א סי' ע"ד), המעיד בתחילת תשובתו: "ההכרעה קשה בזה".

השאלה שהונחה על שולחנו מורכבת ממחלוקות רבות על אודות איסור המסחר בדברי מאכל טמאים, כדלהלן.

כאמור, גמרתנו דורשת מן הפסוקים, כי אסור לסחור בשרצים טמאים. הגמרא מבארת (עיי"פ המשנה שם), כי אף על פי כן, אם נזדמן לו שרץ, רשאי הוא למוכרו [עיי"ש שולחן ערוך יו"ד סי' קי"ז סעי' א'].
איסור תורה או איסור דרבנן? אף על פי שהגמרא דורשת זאת מפסוקים, לא הגיעו

סובר שהמילה מיותרת לכאורה, שהרי, למשל, התורה יכלה לפתוח כך: "בראשית ברא אלוקים (את) השמים (ואת) הארץ!" וייתור המילה - לדרשה.
אך עדיין צריך לעיין מדוע לדרוש מילה זו לרבות, ולא למעט?

כתב הרמב"ן (בפירושו לבראשית שם א א; עמ' 8 במהדורת הכתר), לפי שהמלה "את" נגזרה משורש א.ת.י. היינו: **ביאת** דבר חדש, וזו לשונו: " ודרשו בה שהיא לעולם לרבות, כי היא נגזרת מן 'את' בקר וגם לילה" (ישעיה כא/ב).

ר' שמואל יפה אשכנזי, בפירושו "יפה תואר" לבראשית רבה שם, מסביר ש"את" בא לרבות מטעם אחר: כידוע, למלה "את" יש משמעות נוספת על המשמעות הרווחת: "את" שמשמעו "עם" (וכן מתרגם אונקלוס), ובא לפני מושא עקיף, כגון, בריש חומש שמות: "בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב", ומפרש רב"ע: **"את יעקב - עם יעקב"**.

אם כן, מכיוון שלפעמים המילה "את" מתפרשת: "עם", לכן דרשה להוספה וריבוי. **מקורות:** אנציקלופדיה תלמודית כרך ב', ערך: אתין וגמין.

להערות ותוספות לפינה הלשונית:
frank@geronimedia.net

פנינים

דף כא/א רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה

אכילה כשריפה

תמה רבי שמואל טראשון מוילנא:
ממין שלרבי יהודה מבערים את החמץ בשריפה בלבד, ולא עוד אלא שבשריפה בעצים (שבת סז), איך מותר לאכול חמץ לפני פסח, הלא מתבטלת בכך מצוות ביעור [כשם שאסור לשיטתו למכור חמץ מהטעם האמור]!!
חזו ויישב: אכילת אדם דינה כשריפה, שכן, האוכל מתכלה בגוף, אף עצים יש בה - "כי האדם עץ השדה"...

דף כב/ב כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא, פירש **ויראו העם את ה'**

ומה דרש קודם לכן, בפסוק "ויראו העם את ה'?" **ברם**, שם משה שהיה כך היה, שהעם יראו את ה' וגם את משה, שלא קם נביא כמותו, אך הפסוק "את ה' אלקיך תירא" הלא מדבר במצווה לדורות, לא דע מה לרבות... ("שפתי צדיק")...

דף כב/ב עד שבא רבי עקיבא ודרש את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים

לרבות תלמידי חכמים

אומרים חסידים:
כאשר בא רבי עקיבא וראה כי תלמיד חכם יכול במחוי יד לבטל חידושים רבים מתורתו מפני ביקוש האמת, עמד ואמר: יש לירא מפני גדלותם של תלמידי חכמים כאלו... קם ודרש: "את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים"...

הידעת?

מדוע אומרים את נוסח "ביטול חמץ" בשפה הארמית?

ומה דינו של מי שאינו מבין את נוסח הביטול בשפה זו?

★ ★ ★

השבוע - ב"מאורות ההלכה" (דף י"ט)

**כולנו מצטרפים
ללימוד ההלכה**

הדף היומי

פסחים י"ט-כ"ה

ז' - י"ג שבט

הראשונים לכלל הסכמה, אם איסור זה מן התורה הוא (כן משמע בתוס' בסוגייתנו, ובתוס' ב"ק פ"ב, וברא"ש שם סי' י"ב), או שחכמים תקנוהו והסמיכוהו לפסוקים (שו"ת "תרומת הדשן" סי' ר', רב"ד לתו"כ שמיני סוף פרשה ב'). יש אומרים, כי התורה העניקה לחכמים את הסמכות להחליט ברוחב דעתם, איזה סוגים אסורים למסחר ואיזה מותרים, מפני שאיסור התורה מתייחס לבעלי חיים העומדים לאכילה בלבד, וחכמים קבעו אלה בעלי חיים נכללים בהגדרה זו (עיי' תוס' יו"ט שם, ט"ז יו"ד ק"יז א', ועיי' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' רכ"ג שפילפל בצדדים).

ההבדל בין שקצים לנבלות: בעל ה"חיות יאיר" (שו"ת סי' קמ"ב) נוקט, כי איסור מכירת שקצים - מן התורה, אך איסור מכירת טרפות ונבלות - מדרבנן. שורש החילוק נעוץ בכך, שהשקצים אסורים במהותם, ואילו הנבלות והטרפות, בהמות הנה, אשר לו נשחטו כראוי ונמצאו כשרות, היה ניתן לאוכלן, אלא שנפסלו לאכילה, אם מפני שלא נשחטו כהוגן, או שנמצאו טרפות, אך סוג בהמות זה בעיקרו כשר לאכילה.

השאלה המעשית שהוגשה להכרעתו של רבי עקיבא איגר נגעה לסוחרים יהודים אשר שחרו נבלות ובטרפות שנתרו בבתי המטבחים - המותר הדבר או אסור? לכאורה, אין מקום להסתפק בדבר, לפי שהכל מודים, כי אסור לסחור בהן באופן קבוע, אלא מי שנזדמן לו מאכל אסור, רשאי לסחור בו. ברם, נחלקו הפוסקים, האם ניתן להתייחס לסוחרים אלו, כמי שנזדמנו להם נבלות וטרפות. שהנה, הכל מסכימים, כי בעל הבהמות השוחטם, רשאי למכור את הנבלות ואת הטרפות לנכרים, שכן, תפילותיו מקודשות לכך שבהמותיו תמצאנה כשרות וראויות לאכילת יהודים, ואילו הבהמות שנמצאו טרפות ונבלות נחשבות כמי שנזדמנו לו, לפי שהוא נאלץ להתעסק בהן לאחר שהתגלה כי אסורות הן.

הט"ז (יו"ד שם ס"ק ב') סובר, כי הסוחר בנבלות ובטרפות, הרי הוא כממונה הממשיך את פועלו של השוחט, ואף הוא נחשב כמי שנזדמנו לו נבלות וטרפות. לעומתו הבי"ח והש"ך (ס"ק ח') חולקים וסוברים, כי אין הדבר כן; הנבלות והטרפות נזדמנו לשוחט, אך לא לסוחר המחזר אחריהן.

כל הצדדים הללו עמדו בפני רבי עקיבא איגר, בעת שעמד לכתוב את הכרעתו, אם יש להורות לסוחרים אלו לחדול ממלאכתם. רבי עקיבא איגר השיב, כי ההכרעה בדבר קשה, כאמור, אך מאחר שהט"ז כתב שנהגו העולם מזה דורות להתיר את הדבר, שומה עלינו ליישב את המנהג לכל הדעות (גם לאותם החולקים על הט"ז), כדלהלן. פתח ההיתר שמצא רע"א מעניין ביותר; "ספק דרבנן לקולא"!

רע"א מצדד, כי גם לדעת הראשונים הסוברים, שאיסור מכירת נבלות מן התורה, שונה הוא דינם של הטרפות, שהן אסורות במכירה מדרבנן בלבד [עיי"ש הוכחתו לכך].

מעתה נוצר ספק דרבנן, מאחר שרוב הבהמות הנפסלות בבית המטבחים טרפות הנה ולא נבלות, ואף הטרפות אינן פסולות מעיקר הדין, אלא התעוררו בהן ספיקות שונים שמחמתן הוחלט שלא להאכילן לישראל. לפיכך, לפנינו בהמה ספק כשרה ספק טרפה, והרי לנו ספק אם תקנת חכמים לבלתי סחור בטרפות חל גם עליהן, ומכאן - ספק דרבנן לקולא... את הכרעתו הוא מסיים בכך, שראוי לידע את סוחר הנבלות והטרפות, כי היתר זה דחוק, אך אין למחות בידם ולהתריע בהם כי עוברים הם על איסור. היוצא מן הדברים, כי כאשר בעל בית המטבחים עצמו סוחר בטרפות, אין כל איסור בדבר, שהרי "נזדמנו לו".

בשורה טובה ללומדי הדף היומי
יצא לאור ספר חדש
"ספר באר אברהם" ב' חלקים
על הפרקים הראשונים של מסכת פסחים לפי סדר הדפים תמצית שיעורים של כמה מחוזרים שנאמרו ע"י
הרה"ג ר' אברהם בנדיקט שליט"א
ר"מ ביישיבת "מחנה אברהם" חוג חתם סופר ב"ב
נערכו בבדיקות נפלאה ובשפה ברורה
- תועלת רבה למגידי השיעורים
להשיג בתניות הספרים במחיר מוזל לרגל לימוד מסכת
פסחים במסגרת הדף היומי. ובטל. 03-6193908

בשורה טובה ללומדי הדף היומי
יצא לאור ספר סיכומי חדש (גמ', רש"י, ועיקרי תוס')
"חדרי תורה"
פסחים ח"א (עד דף ע"ג):
שיטת סיכום יהודית ויעילה מאוד
להשיג בחנויות הספרים
או אצל המחבר הרב חגי דעי בטל. 02-5871447

הופיע! תקליטור מאורות הש"ס
על מסכת פסחים דף לב' - סא'
לצפייה במחשב + MP3

עברית   Français

בישראל: 1-700-500-151

ירושלים: רח' שרי ישראל 14
02-5003882

In U.S.A.: 1888 5MEOROT
(1888 563 6768)

In France:
01.42.41.14.01

חדש!

לעילוי נשמת
הר"ר בצלאל שורץ ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ט"ז שבט תשמ"ח
הוגי **מרת מלכה שורץ** ע"ה
ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע י"ז אדר א' תשנ"ה
ומרת **אסתר ברסלאוור** ע"ה
ב"ר משה יהודה ז"ל נלב"ע ו' שבט תש"ס
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י ידידינו הר"ר יצחק
שורץ ומשפ' שיחי' - פי"ת

לעילוי נשמת
הר"ר אפרים צבי רימל ז"ל
ב"ר יצחק מאיר ז"ל נלב"ע ט' שבט תשל"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידינו הר"ר יוסף מאיר
רימל ומשפ' שיחי' נווה צוף

לעילוי נשמת
הר"ר אברהם וסרצוג ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ה' שבט תשי"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י חתנו הר"ר יהודה
ויזבסקי ומשפ' שיחי' ת"א

לעילוי נשמת
הר"ר שלמה זלמן פורוש ז"ל
ב"ר יהושע מרדכי ז"ל נלב"ע ח' שבט
ומרת **שרה פורוש** ע"ה
ב"ר אברהם ישראל ז"ל נלב"ע ד' ניסן
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י ידידינו הר"ר שאול יצחק
פניגשטיין ומשפ' שיחי' - בני ברק

גם אתה יכול להנציח את יקירך
בגפרות המיוחדות שבהוצאת
סאורות הדף היומי
התקשר עוד היום
להוציא במס' שקלים - יסא הוצאות לאור עולם
לפרטים: 03-6164725
(טלחה 101 - ט')

25000
לסד"י היתורים
בדף היומי ילמדו
לעילוי הנשמת
המנוחת
בדף הנמצא

גד ה' נשמת אדם

"כמו ש"ס וחלו לבית המדרש וכתבו עליו שהוא לכר נשמת
אבותיהם... ובכל עת שילמדו בו יהיה נשמת רוח לנשמת הנומרי".
(אבות חסד ר"ב מ"ו)

הדף שלך לנצח

לעילוי נשמת
הר"ר יוסף רוזינגר ז"ל
ב"ר אברהם שמשון ז"ל נלב"ע כ"ה שבט תשס"ב
ומרת **חנה (הלן) רוזינגר** ע"ה
ב"ר אהרן ז"ל נלב"ע כ"ה טבת תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י נכדו הר"ר דביר שיחי'

לעילוי נשמת
חכם **מאיר רפאלי** ז"ל
ב"ר רפאל ז"ל נלב"ע ז' שבט
הר"ר **משה לייב אלטמן** ז"ל
ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע כ"ו שבט תשי"א
ומרת **זימבול** ע"ה בת רבקה ע"ה
נלב"ע י"ט טבת תשס"ו **ת.נ.צ.ב.ה.**
הונצחו ע"י המשפחה